

УДК 811.111'25

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ КРИЗЬ ПРИЗМУ КОМЕДІЙНИХ ДІАЛОГІВ У КОМЕДІЙНОМУ ФІЛЬМІ «ОСВІДЧЕННЯ»

**Макаренко Ю.Г., к. філол. н., доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Черкаський державний технологічний університет**

У статті проаналізовано особливості відтворення лінгвокультурних реалій побуту американців кризь призму комічних діалогів. Наводяться результати перекладацьких рішень та основні засоби передачі комічного під час перекладу аутентичного англомовного тексту.

Ключові слова: кінопереклад, реалія, іронія, сарказм, каламбур.

В статье рассмотрены особенности передачи лингвокультурных реалий быта американцев посредством комических диалогов. Предлагаются результаты переводческих решений и основные средства передачи комического при переводе аутентичного англоязычного текста.

Ключевые слова: киноперевод, реалия, ирония, сарказм, каламбур.

Makarenko I.G. TRANSLATION PARTICULARITIES OF LINGO-CULTURAL REALIA BY MEANS OF COMIC DIALOGUES IN THE COMEDY "THE PROPOSAL"

The article deals with the specific features of social realia translation of the American lifestyle on the basis of the comic dialogues. The paper presents the results of the translation techniques used to convey humor in the authentic English texts.

Key words: film translation, realia, irony, sarcasm, pun.

Постановка проблеми. Нині кінопереклад перебуває у центрі уваги українського суспільства, оскільки з розвитком кіно, зростанням його популярності та поширенням зарубіжних фільмів виникла потреба в якісному українському перекладі такої кінопродукції.

Кінопереклад – це специфічний вид перекладацької діяльності, який донедавна практично не існував, адже абсолютна більшість фільмів озвучувалася російською мовою, і робилося це не в Україні. Окрім цього, переклад кінофільмів потребує особливої підготовки від фахівця та певного підходу [3, с. 54].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні засади кіноперекладу досліджувалися російською школою кіноперекладу, яка представлена такими іменами: Г. Денисова, Д. Єрмолович, М. Загот, Г. Заргар'ян, Р. Іванський, П. Іванова, Р. Матасов, І. Наговіцина, Т. Нєкрасова, П. Палажченко, М. Снеткова, І. Федорова, О. Якіменко та ін. Питання перекладу гумору в кіно досліджували такі українські дослідники, як М. Юрковська, Я. Кривонос, В. Демецька, Л. Кравець, Н. Таценко.

Переклад комедійних кінофільмів є актуальною темою досліджень, оскільки поєднує в собі не тільки питання адекватного перекладу та передачі гумору, але й збереження певних лінгвістичних, соціальних та культурних особливостей фільму-оригіналу, вміння перекладача творчо підійти до перекладу окремих жартів та ситуацій.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати мету дослідження, яка полягає у дослідженні особливостей відтворення лінгвокультурних реалій на основі наведених прикладів кризь призму комедійних діалогів в американському комедійному фільмі «Освідчення».

Виклад основного матеріалу дослідження. Кінофільми поділяють на кілька жанрів: мелодрама, комедія, мюзикл, детектив, бойовик, вестерн, трилер, історичні, анімаційні фільми тощо. Тому переклад фільму напряму пов'язаний із його жанром. Матеріалом цього дослідження є вибірка з американського комедійного фільму «Освідчення».

Одразу після виходу в американський прокат комедія «Освідчення» здивувала як кіновиробників, так і кінокритиків. Стандартна любовна комедія із не надто відомим Р. Рейнальдсом та зіркою 90-х С. Баллок швидко зібрала понад 90 млн доларів, хоча навіть за найкращими прогнозами мала б отримати утричі менше. Адже фабула цієї комедії вже давно знайома кіноглядачам: сувора начальниця, затурканий підлеглий, низка комічних ситуацій і, як результат, палке кохання між колишніми антагоністами. В «Освідченні» задіяний добре відомий сюжет про споконвічність родинних цінностей.

Холодна та незворушна Маргарет, головна героїня, керівник відділу великого книжкового видавництва, забуває подовжити свою аме-

риканську візу й еміграційна служба висилає її на батьківщину до Канади. Найкращим виходом із цієї ситуації для неї стає фіктивний шлюб із власним помічником Ендрю. Перед ним стоїть нелегкий вибір – в'язниця у разі викриття обладки або ж безробіття. Втрата роботи видається юнакові більшим лихом, і він погоджується підіграти своєму босу. Аби довести еміграційній службі істинність своїх почуттів, «закохані» приїздять до батьків Ендрю, які живуть на Алясці, на 90-річчя його бабусі.

Чудові краєвиди і дика природа, а найголовніше, любов та тепло родинного вогнища, примушують Маргарет по-новому поглянути на свого помічника. Сирота з 16 років, вона давно забула, як це добре мати родину. Маргарет розуміє, що фіктивний шлюб засмутить цих милих та щирих людей, але на кону її кар'єра, яку вона не бажає втрачати.

Маргарет настільки стервозна та прискіплива, що навіть добре відома редакторка модного журналу з картини «Диявол носить Прада», порівняно з нею нагадує наївну школярку. Звісно, що за кар'єру потрібно платити особистим життям, і тому Маргарет страшенно самотня: у момент відчаю вона зізнається Ендрю, що потайки плаче в туалеті, а також не має сексу ось вже півтора року.

Затурканий тютій Ендрю виявляється улюбленим сином багатія з Аляски, і, потрапивши додому, одразу стає мужнім та впевненим у собі. Його родичі (як і решта жителів містечка) зображені настільки добросердними, милими та приємними, що глядачеві важко втриматися від сліз замилювання.

Окрім ніжних родинних обіймів, «Освідчення» демонструє низку типових кіношних жартів про реалії американського життя, а саме офісний планктон та його керівництво, дотепи над феміністками, марні намагання Маргарет порозумітися з улюбленим маминим песиком, а також витівки екстравагантної бабусі та ексцентричних сусідів.

Зокрема, на початку фільму головний герой Ендрю запізнюється до офісу, де з одним зі співробітників перекидується репліками: «Ледь устиг! – Я і сам помітив! І тобі доброго ранку, Джо» [7] (“Cutting it close! – One of those mornings. Thank you, Captain Obvious!” [8, 2:34 – >2:40]). Перекладач змінив власну назву Капітан Очевидність на ім'я співробітника. Як відомо, Капітан Очевидність – це всім відомий супергерой, який завжди готовий прийти на допомогу Анонімусу. Цей вислів використовується у тому разі, коли автор висловлювання бажає підкреслити непотріб-

ність умовиводів, які й так добре зрозумілі з обставин. Таким чином, перекладач передав іронію за допомогою ідкої репліки Ендрю.

В іншому епізоді Ендрю, намагаючись дістатися до свого робочого місця, наштотується на прибиральника, і кава, яку він купив зранку, аби поспіяти, переливається на його сорочку. Він чудово розуміє, що йому буде непереливки від головного редактора, тобто Маргарет, тому відразу вирішує ситуацію у такий спосіб. Він підходить до одного зі співробітників і просить помінятися з ним сорочками: «Знімай сорочку! – Ти жартуєш, так? – Янки з Бостон через тиждень, у тебе 5 секунд!» [7] (“I need the shirt right off your back. Literally. – You're kidding, right? – Yankees, Boston, this Tuesday. – You are kidding, right? – Yankees, Boston, this Tuesday, two company seats for your shirt. You have 5 seconds to decide” [8, 2:57 - >3:11])). У цьому діалозі головний герой двічі повторює свою пропозицію своєму зниклому колезі. Під час перекладу було вилучено репліки, що повторюються. Янки з Бостону під назвою «Ред сокс» – це одна з найуспішніших і популярних бейсбольних команд Америки, яка брала участь у 12 Світових серіях, у 8 з яких отримала перемогу. Комічність цього діалогу досягається за допомогою іронії над вподобаннями пересічних американців. Адже відразу стає зрозумілим, що колега Ендрю не зможе утриматися від такої угоди. Тож у наступному кадрі невдаха-помічник крокує до свого кабінету у чистенькій сорочці.

Варто відзначити, що у фільмі більшість комічних діалогів побудована на іронії, сарказмі та каламбурах. Зокрема, звернемо увагу на так звані «офісний планктон», який часто спілкується між собою за допомогою миттєвих повідомлень. Тож поява Маргарет у редакції змушує співробітників негайно мобілізуватися і взятися до роботи. Як тільки вона заходить до приміщення, секретарка миттєво надсилає повідомлення із текстом: «Воно тут!» [7] (“It's Here!” [8, 3:14 – >3:20]). У перекладі текст оригіналу не зазнав змін, оскільки саме такий стиль повідомлення передає ставлення співробітників до свого шефа і, до того ж, він буде достатньо зрозумілим для глядача.

У ситуації, коли Ендрю переживає з приводу їх фіктивного шлюбу з Маргарет, каламбур створює доволі комічну, навіть гротескную ситуацію. Маргарет заспокоює Ендрю: «Ти розслабся. Все буде добре... Ми ж... не на все життя одружуємося. Ми розлучимося. І будемо жити довго і щасливо» [7] (“Andrew, they are not gonna find out, Ok? Just relax. It's

gonna be ok. It's not like we're gonna be married forever. We'll be happily divorced before you know it. It will be fine. It will be fine" [8, 1:02:45 – >1:24:02]). Перекладач вдався до прийому одомашнення, використавши фразу «будемо жити довго і щасливо» з метою додати експресивності та комічності. Така фраза додає абсурдності, оскільки її, як правило, застосовують за цілковито протилежних обставин.

В іншому епізоді, коли Маргарет разом із помічником Ендрю заходить у кабінет головного редактора, останній не соромиться у своїх саркастичних висловлюваннях: «А... королева і її вірний пес! Заходьте! Не соромтесь!» [7] (“Ah! Our fearless leader and her liege. Please, do come in” [8, 5:32 – > 6:39]). У перекладі *liege*, що означає «васал», замінили на «пес», оскільки у контексті цієї конкретної ситуації воно доречніше і набагато влучніше передає не тільки те, як головний редактор ставиться до Ендрю, але й нікчемність його роботи у цьому видавництві.

Комедійна мелодрама «Освідчення» розрахована головним чином на молодіжну аудиторію, тому у фільмі дійові особи спілкуються не лише літературною англійською, але й використовують лайливі висловлювання, які надають колоритності комічним діалогам. У наступному прикладі, коли Маргарет звільняє одного з підлеглих, він не витримує і починає з нею сваритися: «Ти, паскудна відьма! Ти не можеш звільнити мене!» [7] (“You poisonous bitch! You can't fire me!” [8, 6:01 – >8:04]). У цій емоційній перепалці герої спілкуються суто українськими лайками, які будуть краще сприйматися глядачем. Прийом одомашнення, тобто адаптації під глядацьку аудиторію, допомагає досягти бажаного комічного ефекту.

Зразком чорного гумору є сюжет співбесіди «закоханих» з представником імміграційної служби: «Ви хоч батькам сказали про цю таємну любов? – Я не можу, бо мої померли. Ні братів, ні сестер... А Ваші теж померли? – О... ні. Його рідня жива! Ще яка жива!» [7] (“Have the two of you told your parents about your secret love? – Oh! I...Impossible. My parents are dead. No sisters, no brothers. – Are your parents dead? – Oh, no, his are very much alive. No, very much alive. Very much” [8, 17:37 – >23:05]). Комічний ефект будується на протиставленні, передражнюванні та повторюванні однієї і тієї самої фрази, яка в українському перекладі була вилучена, натомість, її переклали за допомогою експресивно-підсилювальної частки.

Комедія «Освідчення» гостро висміює американські реалії, тобто демонструє націо-

нальний гумор. Маргарет – це типова амбітна американка-кар'єристка, яка, як можна зрозуміти із фільму, належить до так званих феміністок. Режисер протиставляє цю самозакохану амбітну жінку родині Ендрю з міцними сімейними принципами. Тож, коли пара нарешті прибула до Аляски, Ендрю не поводить себе як чесний та ввічливий чоловік, оскільки звик, що Маргарет самотужки вирішує свої проблеми. В епізоді прибуття до будинку родини хлопець відмовляється допомогти Маргарет донести її валізи: «Ендрю, допоможи дівчині! – Я б залюбки, але вона мені не дозволяє. Все хоче робити сама. Вона у мене феміністка» [7] (“Help her with those! – I'd love to, but she won't let me do anything. She insists on doing it all herself. She's one of those...she's feminist” [8, 25:36 – >33:36]). У перекладі репліка “she won't let me do anything” отримала нейтральний переклад, оскільки, на нашу думку, Ендрю саркастично хотів підкреслити абсолютно протилежну ситуацію. Він натякав на те, що він виконує забагато доручень для цієї жінки і не має особистого життя та вільного часу.

В епізоді, коли Маргарет прибуває в рідне місто Ендрю, вона дізнається, що юнак із досить заможної родини, яка має низку крамниць, сервісів, готелів. Маргарет іронічно звертається до Ендрю: «Ти не казав, що ти із сім'ї таких собі Кеннеді з Аляски. – Коли? Адже ми говорили три роки виключно про тебе!» [7] (“Why didn't you tell me you were some kind of Alaskan Kennedy? – How could I? We were in the middle of talking about you for the last three years” [8, 28:35 – >37:50]). Перекладач використав підсилювальну частку *таких собі*, аби підкреслити сарказм головної героїні. У свою чергу, Ендрю відповідає Маргарет ідким перебільшенням про те, що в центрі уваги завжди перебувала виключно вона.

У наступному епізоді через діалог батька із сином про обов'язки головного редактора іронічно висміюється так званий богемний спосіб життя американців творчих професій: «А от цікаво, чим треба займатися редактору? – Чудове запитання, Луїз. Я і сам завжди хотів це знати...То, поясніть, в чому полягає робота редактора, крім безкінечних обідів з письменниками і пияцтва?» [7] (“So I always wanted to know, what does a book editor do? – That's a great question, Luise. Besides taking writers out to lunch and getting bombed” [8, 29:27 – >39:02]).

Інша, не менш кумедна ситуація з великою кількістю саркастичних діалогів відбувається,

коли Маргарет та Ендрю мають провести ніч в одній кімнаті. Бабуся та мама приходять побажати їм доброї ночі. Бабуся, із притаманною їй прямою та добродушністю, намагається зробити перебування Маргарет в їхньому домі комфортним. Тож вона зауважує, що якщо вони разом змерзнуть, вони можуть взяти додаткову ковдру, яку вона називає *діторобчиком*: «А якщо вночі змерзнете, ось візьміть. Цей плед особливий. – А що в ньому особливого? – Це пледик-діторобчик. – Тоді нам треба бути з ним обережними» [7] (“If you get chilly tonight, use this. It has special powers. – Oh! What kind of special powers? – I call it the Baby Maker. Ok, well. Then I guess we...gonna super careful with that one” [8, 36:59 – >49:17]). За допомогою прийому генералізації та оказіонального виразу «діторобчик» перекладач майстерно передає іронічність ситуації, адже бабуся не здогадується про фіктивний шлюб свого онука. До того ж, зменшувальний суфікс у назві пледу робить переклад більш кумедним та експресивним для українського глядача.

Під час підготовки до весілля Маргарет приміряє весільну сукню бабусі Ендрю. У епізоді, коли Маргарет виходить із примірочної, то стає зрозумілим, що сукня не тільки задовга, але й завелика в грудях дівчини. В оригіналі діалог між бабусяю та нареченою має нейтральне звучання. Однак у перекладі їхня розмова більш експресивна та комічна: «Неймовірно. Може в деяких місцях обвисає... – О... вибач. Я ж жіночка пишногруда. До того ж, виходила заміж вагітна. Ану пошукаємо, де в тебе бюст. Ну маєш він десь бути! – Десь там. – Треба ж так заховати» [7] (“Wow, incredible! Maybe a tad loose in certain areas, but otherwise... Oh! Sorry. I am a bit chesty to begin with and I happened to be knocked up when I wore this. Oh! Let’s see where we can find your boobs. They’re in there somewhere. – Yes, yes. They are” [8, 1:03:22 – >1:36:49]).

Впродовж фільму герої вживають лайливі слова та сленг у різних ситуаціях, які в українському перекладі звучать дещо м’якше, а то й зовсім не виглядають як лайка. Перекладач вдається до адаптації-одомашнення, оскільки дослівний переклад таких фраз звучав би грубо і вульгарно в українському перекладі. Зокрема, коли Ендрю обурений поведінкою Маргарет, він гнівливо вигукує «*Що за фокуси!*», яка в оригіналі звучить як “*what a hell!*”, або *zipve dax*, що в оригіналі звучить як “*get crashed*”.

В українському кіноперекладі фільму простежується тяжіння до варіативності перекладу одного і того самого виразу мови

оригіналу. Так, наприклад, загальновідомий вигук “*shit!*”, який часто повторюється у фільмі, в українському варіанті передавався як «*чорт!*», «*дідько!*» «*зараза!*». Такий перекладацький прийом робить стрічку більш експресивною та менш монотонною.

Український переклад тяжіє до більшої експресивності. У сцені, де молодята розповідають свою історію освідчення, Ендрю дає таку характеристику Маргарет: «Ця жінка прямолінійна, як дошка!» [7] (“This woman’s about as subtle as a gun” [8, 33:05 – >43:57]). В англійській мові вираз “as subtle as a gun” має цілковито протилежне значення, тобто, навпаки, не делікатний, а прямолінійний. Однак із метою збереження експресивності та колоритності ситуації, перекладач вдався до більш зрозумілого повсякденного розмовного варіанту, використавши прийом одомашнення.

Комічність діалогів у фільмі «Освідчення» доповнюється кумедною поведінкою героїні, мімікою та жестами, постійним передражнюванням, поєднанням непоєднуваного, перебільшенням ситуації.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, комічні діалоги кінокомедії «Освідчення» допомагають українському глядачеві скласти певне уявлення про повсякденне життя та побут пересічних американців та відтворюються за допомогою іронії, сарказму, каламбуру, вживання лайливих слів, чорного гумору, які перекладач адаптує під українську аудиторію та часто додає їм експресивності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Влахов С. Непереваемое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 340 с.
2. Лукьянова Т. Основи англо-українського кіноперекладу : навчальний посібник для студентів 4 курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» денної форми навчання факультету іноземних мов / Т. Лукьянова. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – 104 с.
3. Саприкін С., Чужакін А. Світ усного перекладу [навчальний посібник] / С. Саприкін, А. Чужакін. – Вінниця : Нова Книга, 2011. – 224 с.
4. Соловей О. Відтворення гумору в перекладі: до стратегії Ірини Стешенко / О. Соловей // Іноземна філологія. – 2013. – Вип. 125. – С. 168–175
5. Тепляшина А. Творческая природа комического: жанровая парадигма современной журналистики : дис. х... докт. филол. наук : спец. 10.01.10 // А. Тепляшина ; С.-Петербург. гос. ун-т.-Санкт-Петербург, 2007. – 373 с.
6. Шукало І. Специфіка перекладу у кіно дискурсі / І. Шукало // Філологічні науки. – 2013. – Книга 3. – С. 171–173.
7. Предложение [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://video.koma.tv/#content/view/10261>.
8. The Proposal [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=sXIVzN6edWY&t=5797s>